

Sygn. akt II AKa 348/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 grudnia 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku II Wydział Karny

w składzie:

Przewodniczący: SSA Krzysztof Ciemnoczołowski

Sędziowie: SSA Dorota Rostankowska (spr.)

SSO del. Marta Urbańska

Protokolant: st. sekr. sądowy Joanna Tomaszewska

Prokuratora Prokuratury Okręgowej w G. S. K.

po rozpoznaniu w dniu 29 listopada 2018 r.

sprawy z wniosku

M. N.

o odszkodowanie i zadośćuczynienie za tymczasowe aresztowanie

na skutek apelacji wniesionej przez pełnomocnika przedstawiciela Skarbu Państwa Prezesa Sądu Okręgowego w Gdańsku od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 5 czerwca 2018 r., sygn. akt **XI Ko 1016/15**

I. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

1. w pkt. I zasądzone zadośćuczynienie obniża do kwoty 65.000 (sześćdziesięciu pięciu tysięcy) złotych,
2. w pkt. III zasądzone odszkodowanie obniża do kwoty 15.860,83 zł (piętnastu tysięcy ośmiuset sześćdziesięciu złotych i 83/100);

II. w pozostałym zakresie wniosek o odszkodowanie oddala;

III. utrzymuje w mocy zaskarżony wyrok w pozostałym zakresie;

IV. kosztami sądowymi w postępowaniu odwoławczym obciąża Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Gdańsku rozpoznawał wniosek **M. N.** o zasądzenie odszkodowania w wysokości 177.579,55 zł. i zadośćuczynienia w wysokości 200.000,-zł. z tytułu wykonania środka przymusu w postaci tymczasowego aresztowania w sprawie XIV K 47/09 Sądu Okręgowego w Gdańsku.

Wyrokiem z dnia 5 czerwca 2018r. w sprawie sygn. akt II Ko 1016/15:

zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawczyni M. N. z tytułu wykonania środka przymusu w postaci tymczasowego aresztowania w sprawie XIV K 47/09 Sądu Okręgowego w Gdańsku kwotę 180.000,-zł. tytułem zadośćuczynienia wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się orzeczenia;

w pozostałym zakresie wniosek o zadośćuczynienie oddalił;

zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawczyni M. N. z tytułu wykonania środka przymusu w postaci tymczasowego aresztowania w sprawie XIV K 47/09 Sądu Okręgowego w Gdańsku kwotę 174.726,45 zł. tytułem odszkodowania wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się orzeczenia;

zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawczyni kwotę 528,-zł. tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;

kosztami postępowania w sprawie obciążył Skarb Państwa.

Apelację od wyroku wywiódł pełnomocnik Prezesa Sądu Okręgowego w Gdańsku zaskarżając go w całości i zarzucając mu:

1. obrazę przepisów postępowania mającą istotny wpływ na treść orzeczenia, tj. art.552a § 1 kpk poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, jak bowiem wynikało z treści przepisu w okresie jego obowiązywania: oskarżonemu przysługuje odszkodowanie od Skarbu Państwa za doznaną szkodę wynikłą z wykonywania wobec niego w tym postępowaniu środków przymusu, o których mowa w dziale VI, w przedmiotowej sprawie natomiast zawieszenie w obowiązkach służbowych wnioskodawczym wynikało bezpośrednio z faktu prowadzonego przeciwko niej postępowania karnego nie zaś stosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania, na co wskazuje wprost przepis stanowiący podstawę prawną zawieszenia w obowiązkach służbowych M. N., nieprawidłowe zastosowanie przepisów art.552a § 1 kpk doprowadziło do błędnego obliczenia sumy należnego wnioskodawczym odszkodowania za okres od listopada 2007r. do końca czerwca 2014r., nie zaś od połowy października 2007r. do końca maja 2008r., który to okres jest tożsamy ze stosowaniem wobec wnioskodawczym środka zapobiegawczego;

2. obrazę przepisów postępowania mającą istotny wpływ na treść orzeczenia, tj. art.7 kpk, poprzez dowolną zamiast swobodnej ocenę zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego w postaci opinii biegłych psychiatrów i psychologa: (dr med. P. R. z dnia 20 maja 2017r. wraz z opinią uzupełniającą z dnia 13 grudnia 2017r., T. W. spec. psychiatry z dnia 27 kwietnia 2018r. i mgr B. K. z dnia 4 kwietnia 2018r.), które Sąd uznał za jednakowo wiarygodne pomimo ich całkowitej sprzeczności dotyczącej wniosków odnoszących się do wystąpienia u wnioskodawczym niekorzystnych skutków w sferze zdrowia psychicznego wywołanych pobytem w areszcie, przy jednoczesnym wskazaniu w treści uzasadnienia wyroku, że wbrew twierdzeniom biegłego P. R., pobyt w areszcie miał istotny negatywny wpływ na stan psychiki wnioskodawczyni, co stanowiło podstawę dla zasądzenia na jej rzecz zadośćuczynienia w orzeczonej wysokości;

3. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, mający wpływ na jego treść, będący konsekwencją obrazy przepisów postępowania, o której mowa w pkt II wywiedzionej apelacji, polegający na ustaleniu, iż rozmiar krzywd oraz doznanych przez wnioskodawczynię cierpień uzasadnia ustalenie wysokości zadośćuczynienia na kwotę 180.000,-zł., podczas gdy zasądzona kwota zadośćuczynienia jest znacząco zawyżona w stosunku do orzekanych w sprawach podobnych, tym samym wysokość zadośćuczynienia ustalona w zaskarżonym wyroku prowadzi do bezzasadnego wzbogacenia wnioskodawczyni.

Wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez obniżenie zasądzonego na rzecz wnioskodawczyni M. N. odszkodowania i zasądzenia go wyłącznie za okres, od 18 października 2007r. do 30 maja 2008r., kiedy była tymczasowo aresztowana oraz obniżenia kwoty zasądzonego zadośćuczynienia oraz oddalenie wniosku w pozostałej części.

Odpowiedź na apelację złożył pełnomocnik wnioskodawczyni wnosząc o utrzymanie w mocy zaskarżonego orzeczenia oraz o zasądzenie na jej rzecz poniesionych kosztów z tytułu ustanowienia pełnomocnika z wyboru wg. norm przepisanych.

Odpowiedź na apelację złożył również Prokurator Prokuratury Okręgowej w G. wnosząc o utrzymanie w mocy zaskarżonego wyroku.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja pełnomocnika Prezesa Sądu Okręgowego w Gdańsku okazała się zasadna, co skutkowało zmianą zaskarżonego orzeczenia.

Na wstępie wskazać należy, że podstawą żądania odszkodowania i zadośćuczynienia było stosowanie tymczasowego aresztowania wobec wnioskodawczyni i skutki stosowania wobec niej tego środka przymusu; wynika to wprost z treści wniosku.

Rację ma skarżący kwestionując zasadność zasądzenia na rzecz wnioskodawczyni odszkodowania w wysokości określonej w zaskarżonym orzeczeniu.

W przedmiotowej sprawie zostało zasądzone odszkodowanie za wykonanie wobec M. N. tymczasowego aresztowania. Jej podstawą była szkoda spowodowana utratą wynagrodzenia i innych świadczeń z nim związanych a będącą skutkiem zawieszenia wnioskodawczyni w czynnościach służbowych. Chybione jest jednak stanowisko Sądu Okręgowego (str.27 uzasadnienia wyroku), że tymczasowe aresztowanie wnioskodawczyni było przyczyną wydania wobec niej rozkazu personalnego o rzeczonym zawieszeniu. Rację ma bowiem skarżący wskazując, że powodem zawieszenia M. N. w czynnościach służbowych było przedstawienie jej zarzutów w toczącej się sprawie karnej, w której ostatecznie została uniewinniona. Podstawą prawną rozkazu personalnego Komendanta Wojewódzkiego Policji w G. nr (...) z dnia 19 października 2007r. o zawieszeniu M. N. w czynnościach służbowych był przepis art.39 ust.1 ustawy o Policji (patrz: uzasadnienie rozkazu personalnego nr 92 z dnia 11 stycznia 2013r. - k.66 akt sprawy) i takie też ustalenie poczynił Sąd Okręgowy (str.15 uzasadnienia wyroku). Przepis ten stanowi tymczasem, że: „Policjanta zawiesza się w czynnościach służbowych w razie wszczęcia przeciwko niemu postępowania karnego w sprawie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, umyślne, ścigane z oskarżenia publicznego” (podkreślenie SA). Niewątpliwie zatem do zawieszenia wnioskodawczyni w czynnościach służbowych doszłoby nawet jeżeli nie zostałaby wobec niej zastosowany środek zapobiegawczy o charakterze izolacyjnym. Podstawę zawieszenia w czynnościach służbowych stanowiło bowiem samo w sobie prowadzenie postępowania przeciwko niej. Poza sporem tymczasem pozostaje, że rekompensaty określone w Rozdziale 58 Kodeksu postępowania karnego nie dotyczą samego faktu prowadzenia postępowania karnego przeciw określonej osobie, nawet jeżeli w związku z tym doznałaby szkody lub krzywdy. Mając powyższe na uwadze okres, za jaki przysługuje odszkodowanie wnioskodawczyni w powyższej sprawie należało ograniczyć do czasu kiedy była pozbawiona wolności w związku ze stosowaniem wobec niej tymczasowego aresztowania w sprawie, w której ostatecznie została prawomocnie uniewinniona (od 16 października 2017r. do 30 maja 2008r.).

Aprobatę Sądu II instancji zyskał sposób w jaki Sąd Okręgowy wyliczył należne M. N. odszkodowanie (z zastrzeżeniem oczywiście czasu za jaki zostało zasądzone). Podkreślenia wymaga, że zostało to uczynione z niezwykłą wnikliwością, bez pominięcia jakiegokolwiek składnika tego odszkodowania (str.27-29 uzasadnienia wyroku). Z tego względu Sąd Apelacyjny obliczając wysokość odszkodowania należnego M. N. posłużył się obliczeniami wykonanymi przez Sąd I instancji dostosowując je jednak do czasu, za który – w jego ocenie – odszkodowanie wnioskodawczyni się należy. I tak, szkoda związana z wynagrodzeniem jakiego wnioskodawczyni nie osiągała będąc pozbawioną wolności to miesięcznie kwota 2.046,99 zł. (tak Sąd Okręgowy – str.27 uzasadnienia wyroku). Za miesiące od listopada 2007r. do maja 2008r. łącznie daje to kwotę **14.328,93 zł.** (7 x 2.046,99 zł.). Sąd Apelacyjny aprobuje rozważania Sądu I instancji (str.28 uzasadnienia) co do tego, że za październik 2007r. wnioskodawczyni należy się wyrównanie w kwocie **31,64 zł.** Odszkodowanie obejmuje również tzw. mundurówkę. Trafnie Sąd Okręgowy ustalił wysokość tego świadczenia na

kwotę **3.625,04 zł.** (str.28 uzasadnienia wyroku). Taka też kwota (za 2008r.) została doliczona do odszkodowania należnego wnioskodawczyni w powyższej sprawie. Elementem odszkodowania jest również świadczenie z tytułu tzw. wczasów pod gruszą. Trafnie Sąd Okręgowy ustalił jego poziom na kwotę **647,10 zł.** (str.28 uzasadnienia) i taka kwota (za 2008r.) została doliczona do należnego wnioskodawczyni odszkodowania. Łącznie dało to kwotę **18.659,80 zł.** Należało ją pomniejszyć, jak to trafnie uczynił Sąd Okręgowy, o 15 % z tytułu kosztów utrzymania, jakich wnioskodawczyni nie poniosła będąc pozbawioną wolności. Po owym potrąceniu, kwota należnego M. N. odszkodowania z tytułu pozbawienia w okresie od 16 października 2007r. do 30 maja 2008r. wolności w sprawie XIV K 47/09 wynosi **15.860,83 zł.**

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w pkt. III w ten sposób, że zasądzone odszkodowanie obniżył do kwoty 15.860,83 zł. w pozostałym zakresie wniosek o odszkodowanie oddalając.

Rację również należy przyznać skarżącemu, że zasądzona w przedmiotowej sprawie kwota zadośćuczynienia nie znajduje żadnego uzasadnienia i jest rażąco zawyżona. Żadne bowiem okoliczności mające wpływ na wysokość zasądzanego zadośćuczynienia nie uzasadniają ustalenia go na poziomie 180.000,-zł. za 6 i pół miesiąca stosowania tymczasowego aresztowania, nawet przy przyjęciu, że po jego uchyleniu przez pewien czas u wnioskodawczyni utrzymywał się zły stan psychiczny.

Wskazać w tym miejscu należy, że Sąd Apelacyjny nie uznał za trafny zarzutu podniesionego w pkt. 2 apelacji a odnoszącego się do oceny stanu zdrowia psychicznego wnioskodawczyni. Wprawdzie istotnie dwóch biegłych psychiatrów wydających opinie w tej sprawie wyraziło odmienne stanowisko co do skutków tymczasowego aresztowania na stan zdrowia psychicznego wnioskodawczyni, jednakże Sąd Apelacyjny za trafny uznał pogląd Sądu Okręgowego (str.33 uzasadnienia wyroku), że stan psychiczny M. N. uległ pogorszeniu w związku ze stosowaniem wobec niej tymczasowego aresztowania i taki utrzymywał się również przez pewien czas po odzyskaniu wolności. Wobec powyższego skutecznego zarzutu nie może stanowić podniesienie przez skarżącego, że wnioski obu opinii są odmienne. Sąd Apelacyjny stoi na stanowisku, że pozbawienie wolności osoby, która nigdy wcześniej nie przebywała w warunkach izolacji penitencjarnej nie pozostaje bez wpływu na jej stan psychiczny. Sąd Okręgowy na str.21-22 części motywacyjnej zaskarżonego orzeczenia ocenił dowody w postaci opinii biegłych psychiatrów, wskazał powody dla których obie uznał za rzetelne, w istocie opierając się jednak na jednej z nich. Z tego względu nie może zostać uznany za trafny zarzut obrazy art.7 kpk w odniesieniu do opinii biegłych.

Rację natomiast ma skarżący, że zasądzenie w przedmiotowej sprawie zadośćuczynienia w wysokości 180.000,-zł. nie znajduje żadnego uzasadnienia.

Sąd II instancji w pełni aprobejuje rozważania natury ogólnej poczynione przez Sąd Okręgowy a dotyczące zasad zasądzania zadośćuczynienia w oparciu o przepisy Rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego (str.29-32 uzasadnienia wyroku). Nie zostały one jednak właściwie zastosowane przy określaniu sumy zadośćuczynienia należnego wnioskodawczyni w przedmiotowej sprawie. W większości za trafne Sąd Apelacyjny uznał wskazane w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia (str.32-33) obiektywne i subiektywne czynniki mające wpływ na wysokość zadośćuczynienia. Częściowo jednak ich znaczenie w przedmiotowej sprawie zostało przez Sąd Okręgowy przeszacowane. O ile bowiem nie budzi wątpliwości czas trwania izolacji, wiek wnioskodawczyni w chwili osadzenia, jej brak doświadczenia związanego z izolacją penitencjarną, brak diety wegetariańskiej, zarzut związany z wykonywanym przez nią zawodem Policjanta, skutki w sferze zdrowia psychicznego oraz to, że okoliczności te stanowiły o pogłębionym poczuciu krzywdy u niej, o tyle takie okoliczności jak warunki panujące w areszcie, jego rygory, ograniczenie możliwości rozwoju osobistego są naturalną konsekwencją stosowania tymczasowego aresztowania. Sąd Okręgowy nie wykazał dlaczego w odniesieniu do M. N. okoliczności te miały mieć większy niż przeciętny wpływ na poczucie krzywdy. W ocenie Sądu Apelacyjnego nie znajduje potwierdzenia w ustaleniach poczynionych w przedmiotowej sprawie ocena Sądu Okręgowego, że wykonywane wobec M. N. tymczasowe aresztowanie miało charakter nadmiernie ciężki lub warunki w jakich przebywała wnioskodawczyni w jednostce penitencjarnej odbiegały od standardowych.

Sąd Apelacyjny nie podziela również stanowiska Sądu I instancji co do tego, że osadzenie w celi jednoosobowej w istotnym stopniu wzmagало poczucie krzywdy wnioskodawczynie. Nie kwestionując niewątpliwego poczucia odosobnienia jakie musiała odczuwać w takich warunkach wnioskodawczynie, wskazać jednak należy, że takie jej osadzenie miało na celu ochronę przed ewentualnymi negatywnymi reakcjami ze strony współosadzonych. Jak bowiem ustalił Sąd Okręgowy wnioskodawczynie znajdowała się „pod wzmocnionym nadzorem ochronnym psychologów ze względu na wykonywany zawód i możliwość wystąpienia wobec niej ze strony współosadzonych negatywnych reakcji” (str.17 uzasadnienia wyroku).

Odnosząc się do kwestii ograniczonego (nie zaś wyłączonego jak wskazał Sąd Okręgowy) kontaktu z matką wskazać należy, nie kwestionując jego wpływu na poczucie krzywdy wnioskodawczynie, że matka M. N. miała możliwość częstszego odwiedzania córki, z której to możliwości nie korzystała będąc u niej jedynie raz z uwagi na odległość oraz inne obowiązki zawodowe i domowe (zeznania świadka A. N. - k.170 akt sprawy). Jak ustalił bowiem Sąd I instancji, miała zgodę na widzenie z wnioskodawczynią w dni wolne od pracy (str.17 uzasadnienia wyroku).

Jak już wyżej wskazano (str.3 niniejszego uzasadnienia), zawieszenie wnioskodawczynie w czynnościach służbowych stanowiło konsekwencję wszczęcia przeciwko niej postępowania karnego, nie zaś stosowania tymczasowego aresztowania. Stąd podnoszona przez Sąd Okręgowy „świadomość sytuacji związanej z zawieszeniem i niewiedza, jak może w przyszłości wyglądać jej powrót do pracy” nie może zostać uznana za mającą wpływ na wysokość zasądzonego zadośćuczynienia.

Sąd I instancji wskazał, że zasądzając zadośćuczynienie sięgał do kwot zadośćuczynienia zasądzanych w innych sprawach. Sąd Apelacyjny również reprezentuje pogląd o możliwości posiłkowania się takim kryterium. Rzecz jednak w tym, że Sąd Okręgowy nie podał jakiegokolwiek judykatu, który w podobnego rodzaju sprawie zasądziłby zadośćuczynienie w wysokości 180.000,-zł. za 6 i pół miesiąca tymczasowego aresztowania (a zatem blisko 30.000,-zł. za jeden miesiąc). Tymczasem skarżący wskazał na przykłady orzeczeń zasądzających zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie w kwotach zdecydowanie niższych niż w przedmiotowej sprawie. Na marginesie zatem jedynie wskazać należy, że w powołanym przez skarżącego wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 22 (nie zaś 27 jak wskazano w apelacji) kwietnia 2015r. w sprawie II AKa 96/15 zasądzona kwota 100.000,- zł. zadośćuczynienia dotyczyła 2 lat i 5 miesięcy, nie zaś 5 miesięcy pozbawienia wolności jak wskazał skarżący, a zatem zadośćuczynienie za jeden miesiąc pozbawienia wolności oscylowało wokół kwoty 3.450,-zł., nie zaś 20.000,-zł. jak wskazał skarżący. W sprawie zaś II AKa 79/14 kwota zasądzanego zadośćuczynienia za ok. 18 miesięcy pozbawienia wolności to 72.000,-zł., nie zaś 76.000,-zł. jak wskazał skarżący. Sąd II instancji pragnie nadto wskazać na wyroki Sądu Apelacyjnego w Gdańsku w sprawach: II AKa 381/18 i II AKa 204/18, w których tytułem zadośćuczynienia za bezprawne pozbawienie wolności w latach 1946-1948 zasądzono odpowiednio: 9.000,-zł. i 10.000,-zł. za miesiąc izolacji więziennej. Wprawdzie nie dotyczą one spraw tożsamyh z obecnie rozpoznawaną (obejmują okresy kilkadziesiąt lat wcześniejsze i znajdują oparcie w Ustawie z dnia 23 lutego 1991r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, nie zaś Kodeksie postępowania karnego), to poza sporem pozostaje, że warunki w jakich wówczas były pozbawione wolności osoby skazane w procesach politycznych zdecydowanie na niekorzyść odbiegały od obecnych warunków wykonywania tymczasowego aresztowania. Przy czym, co wymaga podkreślenia, Sąd Apelacyjny podobnie jak Sąd Okręgowy stoi na stanowisku, że każde bezpodstawne pozbawienie wolności rodzi słuszne poczucie krzywdy, które wymaga zadośćuczynienia. Uważa jednak, wskazując na powyższe przykłady, że brak jest, powołując kryterium odniesienia do innych spraw, podstaw do zasądzenia w powyższej sprawie kwoty zadośćuczynienia zbliżonej do 30.000,-zł. za jeden miesiąc pozbawienia wolności.

Wobec powyższego, w ocenie Sądu Apelacyjnego, zasądzona kwota zadośćuczynienia w wysokości 180.000,-zł. nie znajduje żadnego uzasadnienia, jest w sposób oczywisty zawyżona a utrzymanie w mocy zaskarżonego wyroku w tym zakresie nosiłoby cechy bezpodstawnego wzbogacenia wnioskodawczynie.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, właściwym zadośćuczynieniem za krzywdy jakich doznała M. N. w związku z wykonaniem w okresie od 16 października 2007r. do 30 maja 2008r. tymczasowego aresztowania w sprawie XIV K

47/09 Sądu Okręgowego w Gdańsku będzie kwota 65.000,-zł. Ukształtowana w takiej wysokości nie ma charakteru symbolicznego ale również nie jest nadmierna. Jest adekwatna do krzywd jakie poniosła wnioskodawczyni w związku z pozbawieniem jej wolności.

Wobec powyższego Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w pkt. I w ten sposób, że obniżył zasądzone zadośćuczynienie do kwoty 65.000,-zł.

W pozostałej części, nie stwierdzając zaistnienia przesłanek z art.440 kpk i art.439 kpk Sąd Apelacyjny zaskarżone orzeczenie utrzymał w mocy.

O wydatkach postępowania odwoławczego orzeczono w oparciu o przepis art.626 § 1 kpk i art.554 § 4 kpk i obciążono nimi Skarb Państwa. Brak było podstaw do zasądzenia na rzecz wnioskodawczyni kosztów reprezentowania jej przez pełnomocnika z wyboru w postępowaniu odwoławczym. Nie została bowiem w przedmiotowej sprawie wywiedziona apelacja na jej korzyść a wywiedziona w przeciwnym kierunku apelacja pełnomocnika Prezesa Sądu Okręgowego w Gdańsku została uwzględniona.